

ПРАВА БАТЬКІВ І ДІТЕЙ НА МАЙНО

Денис Юрчишин

студент III курсу юридичного факультету
Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Паращук Л.Г.

канд.юрид.наук, викладач кафедри цивільного права і процесу ЗУНУ
Західноукраїнський національний університет, Україна

На сьогодні питання щодо майнових прав батьків і дитини та їх охорони залишається актуальним для українського суспільства, оскільки майнові правовідносини між дітьми та їх батьками (усиновлювачами) або піклувальниками є невід'ємною частиною сімейних відносин.

Сімейний кодекс України, на відміну від законодавства, яке діяло до його прийняття, уперше виокремив права дітей на майно. Майнові правовідносини між батьками та дітьми складаються з двох груп: до першої належать відносини батьків та дітей з приводу майна, що належить сім'ї (житло, предмети побуту, гроші та інші цінності); до другої - аліментні зобов'язання батьків та дітей.

Проблема прав батьків і дітей на майно була предметом досліджень багатьох науковців, зокрема Апопій І. В., Горіславської І. В., Дякович М. М., Жилінкової І.В., Красицької Л.В., Шишки Р. Б., Щербини Т.М. та інших.

Метою наукової розвідки є аналіз основних аспектів прав батьків та дітей на майно.

Варто наголосити на тому, що захист майнових прав дітей є актуальним питанням у глобальному вимірі. Зокрема, стаття 27 Конвенції ООН про права дитини проголошує, що "держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини" [1].

Л.В. Красицька стверджує, що майнові права дітей необхідно розглядати у широкому значенні. В такому аспекті до їхніх майнових прав належать: "право дитини на утримання, право власності дитини на майно, право дитини на користування майном батьків, житлові права дитини, спадкові права дитини, інші майнові права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовою частиною права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права та право вимоги" [2, с. 102].

Кожна сім'я має певний обсяг майна, яке призначене для задоволення побутових та інших потреб її членів. Очевидно, що більша частина майна належить батькам дитини (дітей). Отож, батьки і діти, особливо ті, котрі живуть разом, є самостійними власниками майна. Батьки мають право розпоряджатися своїм майном за власним бажанням та на свій розсуд (тобто, продавати, передавати в оренду чи дарувати), не запитуючи дозволу дітей. Натомість малолітні діти не мають права самостійно розпоряджатися своїм майном. Відповідно до пункту 2 статті 173 СК України, "при вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків, якщо інше не встановлено судом" [4].

Батьки можуть набувати майно внаслідок укладання цивільно-правових правочини, отримання спадщини тощо. Відповідно до норм цивільного законодавства, малолітні особи (діти, яким не виповнилося 14 років) мають право

вчиняти дрібні побутові правочини. При цьому правочин вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, стосується об'єкта, котрий має невисоку вартість та є необхідним для її фізичного, духовного чи соціального розвитку. В результаті таких правочинів малолітня особа може набувати у власність певне майно.

Неповнолітні діти (від 14 до 18 років) мають ширші майнові повноваження, ніж вище зазначені. Адже вони можуть самостійно розпоряджатися майном, яке придбали за власний заробіток, стипендію чи інший вид доходу (крім нерухомості і транспортних засобів). Крім того, неповнолітні діти в змозі самостійно здійснювати авторські права на твори науки, мистецтва чи літератури, об'єкти промислової власності, а також будь-які інші результати творчої діяльності.

Таким чином, у дітей може виникнути право власності на майно внаслідок купівлі речей за власні кошти, отримання спадщини чи дарування або ж створення певної матеріальної цінності власною працею.

Зазвичай батьки є законними представниками інтересів своїх дітей, і однією із функцій такого представництва є управління їхнім майном, причому без спеціальних на це повноважень. Разом батьки зобов'язані вислухати думку дитини щодо способу управління її майном. Заслуговує на увагу той факт, що після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, котрим вони управляли, та доходи, отримані від нього. Згідно пункту 1 статті 178 СК України, “дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї” [4]. Т.М. Щербина визначає важливі принципи управління майном дитини, зокрема: законність, справедливість, принцип автономії інтересів дитини від інтересів її законних представників, добросовісність та розумність, неприпустимість позбавлення права власності дитини та ряд інших [5, с. 239].

До речі, у сфері майнових правовідносин батьки не є представниками дітей у традиційному розумінні цього терміну. Як зазначає у своєму науковому дослідженні Л.В. Красицька, “батьки лише надають допомогу неповнолітнім у здійсненні ними майнових прав, забезпечуючи охорону інтересів дитини, наприклад, даючи згоду на вчинення відповідного правочину щодо нерухомого майна неповнолітньої особи” [3, с. 136].

Окрім того, законодавством (зокрема, статтею 174 СК України) передбачено, що “майно, придбане батьками чи одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо) є власністю дитини” [4]. Як логічне закріплення зазначеної статті, законодавство зобов'язує батьків передати у користування дитини те майно, яке необхідне для її виховання та розвитку (стаття 176 СК України).

Законодавець передбачив певні правочини щодо майнових прав дитини, яких батьки не мають права вчиняти без відповідної згоди на те органу опіки та піклування. Зокрема, йдеться про укладання договорів, які потребують нотаріального засвідчення та (або) державної реєстрації, а також видачу письмових зобов'язань від імені дитини чи відмову дитини від майнових прав.

Питання розпорядження аліментами, одержаними на дитину, регулюються статтею 179 СК України. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. У випадку смерті того із батьків, з ким проживала дитина, аліменти стають власністю дитини. Частими є випадки, коли над

дитиною встановлюється опіка. Опікун розпоряджається аліментами, одержаними на утримання малолітньої дитини. Натомість неповнолітня дитина має право на самостійне отримування аліментів і розпорядження ними. Вона може реалізовувати це право на підставі норм Цивільного кодексу України.

Таким чином, з усього вище зазначеного можна зробити наступні висновки: існують дві групи майнових правовідносин між батьками та дітьми - відносини з приводу майна, що належить сім'ї, та аліментні зобов'язання батьків та дітей. Функціонують певні принципи управління майном дитини (законності, справедливості, принцип автономії інтересів дитини від інтересів її законних представників під час здійснення майнових прав батьків і дітей тощо). Реалізується принцип роздільності майна батьків і дітей та презумпція належності майна на праві власності батькам, якщо інше не встановлено судом. Аліменти є власністю дитини і повинні використовуватися виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
2. Красицька Л.В. Майнові права дитини як предмет правочину. *Порівняльно-аналітичне право*. Київ, 2016. №5. С. 101-104. URL: http://www.pap.in.ua/5_2016/30.pdf
3. Красицька Л.В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.03. Вінниця, 2015. 496 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/943/Diss_Krasytska_2015_open.pdf?sequence=5&isAllowed=y
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947 - III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
5. Щербина Т.М. Принципи управління майном дитини. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків, 2016. С. 237-239. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1204/principi_upravlinnya_maynom_ditini.pdf?sequence=2&isAllowed=y